

נידונים בכיבוד אב ואם

והנה דברי המהרי"ק הובאו להלכה ברמ"א (יו"ד סימן רמ סע' כה) וז"ל "אם האב מוחה בבן לישא איזו אשה שיחפוץ בה הבן, אין צריך לשמוע אל האב".

ויש לדון בחיוב כיבוד הורים באב המבקש מבנו שאר דברים שאין לאב צורך הגוף בזה, והבן אינו נצרך כ"כ לדברים אלו [וכגון שבמקרים המובאים בשאלה], האם מותר לבן שלא לשמוע בקול אביו מהטעם הג' של המהרי"ק.

ויש לעיין בזה, משום דייטכן שהרמ"א פסק את דברי המהרי"ק רק משום צירוף ג' הטעמים שנתן המהרי"ק לדבריו [אמנם עי' בדרכי משה (סוף סי' רמ) שהעתיק רק את הטעם הב' והג'].

ובאמת יש להביא ראיה שאדם מחוייב לשמוע בקול אביו אף היכא שאין לאב הנאה מגוף הדבר, דמבואר בשו"ע (שם סע' טז) שאב שציווה את בנו לא לדבר עם פלוני, אין הבן צריך לשמוע לאביו בזה, משום שאסור לשנוא שום יהודי [אם לא שראוהו עובר עבירה], ונמצא שאביו מצוהו לעבור על דברי תורה, וכמבואר בט"ז ובש"ך (שם).

ולכא' מוכח מזה שלולא טעם זה [שמצוהו לעבור על דברי תורה] היה הבן צריך לשמוע בקול אביו ולא לדבר עם אותו פלוני, אף שלאביו אין שום הנאת הגוף מכך.

וכן יש להביא ראיה מדברי השו"ע (שם סע' כה) שמותר לתלמיד שנראה לו שיראה סימן ברכה בלימודו אם ילך ללמוד אצל רב במקום אחר, על אף שאביו מוחה בו מחשש שמא יעלילו עליו לשלטון שם, ואינו צריך לשמוע בקול אביו בזה. ומבואר בשו"ת תרומת הדשן (סי' מ, מקור דברי השו"ע) שטעם ההיתר הוא מפני שגדול תלמוד תורה מכיבוד אב ואם.

ומבואר שאף שאין הנאת לאב הנאת הגוף מכך שהבן יישאר במקומו, אעפ"כ היה הבן צריך לשמוע בקול אביו לולא טעם זה שגדול תלמוד תורה.

נמצא שהטעם הג' של המהרי"ק לבדו, שאין צריך לשמוע בקול האב בדברים שאינם שייכים לגוף האב, אינו מתיר לאדם לא לשמוע בקול הוריו אף בדברים שאין ההורים נהנים מגוף הדבר.

ונראה דאף אילו נקטינן שהטעם הג' עיקר, ואין מצוות כיבוד הורים בדברים שהאב לא נהנה מגוף הדבר, אעפ"כ אין זה מתיר לבן שלא לשמוע בקול אביו, משום דאכתי איכא מצוות מורא אב ואם, וכמ"ש המקנה (קידושין לא: ד"ה ת"ר איזהו) וז"ל "נראה דכל דבר שמצווה לו אביו אף בדבר שאין לאביו שום הנאה ממנו, שאינו בכלל כיבוד, אפ"ה אם אין לבן שום הפסד ממנו, זה בכלל מורא שאם לא ישמע לו הוי כסותר את דבריו". ומש"כ המהרי"ק והרמ"א שאין הבן צריך לשמוע לאב ומותר לו לשאת את אותה אשה, היינו דווקא משום שיש לבן הפסד מזה.

הגמ' במגילה (טז): דורשת שיעקב אבינו לא נענש על אותן יד' שנים שלא כיבד הוריו משום שהיה בבית עבר ללמוד תורה, ומכך שגדול תלמוד תורה יותר מכבוד אב ואם.

כיבוד הורים בדברים שאין לאב הנאה מהם שאלה: אב שמצווה את בנו לטבול/לא לטבול במקווה, לגלח/לא לגלח זקן, לעשן/לא לעשן, האם חייב הבן לשמוע בקול אביו בזה.

תשובה: אף שלדעת רבים מהראשונים אין חיוב כיבוד בדבר שהוא לא צורך גוף האב [כמאכיל ומשקה וכד'], מ"מ אם אינו שומע בקולו עובר משום מורא [דדמי לסותר דבריו], ולכן אף בדבר שהוא לא צורך גוף האב צריך לשמוע בקולו.

אמנם אם הבן סובל מכך, אינו צריך לשמוע בקולו, ואם אפשר יש לעשות זאת באופן שהאב לא ידע מזה, ויש לעשות שאלת חכם בכל מקרה לגופו.

מקור: כתב המהרי"ק (שורש קסו אות ג) לגבי אדם המעוניין להתחתן עם אשה פלונית הראויה ומתאימה לו, ואביו אינו חפץ שבנו יתחתן עימה, שאין הבן צריך לשמוע בקול אביו.

[אם הבן רוצה שידוך שיגרום בזיון להורים, או שרוצה אשה שאינה מתאימה באמת למשפחה, עליו לשמוע בקול הוריו, עי' ספר חסידים (סי' תקסד), ויש לעשות שאלת חכם בכל מקרה לגופו].

וכתב המהרי"ק ג' טעמים מדוע אין הבן צריך לשמוע בקול אביו:

טעם א' – מאחר ונפסק שכיבוד אב משל אב ולא משל בן, ומאחר שע"י שמיעה בקול האב נגרם לבן צער הגוף, שאינו מתחתן עם אשה שחפץ בה אלא עם אשה אחרת שאינו מעוניין בה כ"כ, הרי זה נחשב ככיבוד 'משל בן' ואינו מחוייב.

טעם ב' – ציווי זה נחשב כציווי לעבור על דברי תורה, משום שחז"ל הקפידו שאדם יקדש אשה שחפץ בה ותמצא חן בעיניו [וכפי שמצינו 'אסור לאדם שיקדש את האשה עד שיראנה' ועוד].

טעם ג' – חיוב כיבוד ומורא אב ואם הוא רק בדברים הנוגעים להם והם נהנים מגוף הדבר, וכאמור בגמ' (קידושין לא:) 'מאכיל ומשקה מלביש ומכסה...'. אבל דבר שאינו צורך גוף האב אין בזה חיוב כיבוד ומורא.

ומבואר מהטעם הג' של המהרי"ק שאין חיוב כיבוד אם האב לא נהנה ממנו מגוף הדבר, והוכיח כן מהתוס' שאנץ (קידושין לב.), וכן מבואר בעוד ראשונים [עי' תוס' (קידושין לב. ד"ה רב), ריטב"א (יבמות ו. ד"ה יכול), ובדברי התוס', הרמב"ן והרשב"א (שם) צויינו בביאור הגר"א (יו"ד שם ס"ק לו), ועי' היטב בלשונם].

במקרה שאב מזמין את בתו ובעלה אינו מעוניין, עליה לשמוע בקול בעלה, משום שאינה צריכה לשמוע בקול הוריה במקום שסותר לרצון בעלה.

ולמעשה יש להשתדל מאד לקיים מצות כיבוד הורים באופן שלא יפגע בשלום בית, ולשאול חכם בכל מקרה לגופו.

תיוב ביקור ההורים

שאלה: האם יש זמן בו אדם חייב לבקר את אביו אף שאביו לא מבקש ממנו לבקרו.

תשובה: אין בזה זמן מוגדר, והכל לפי העניין.

מקור: מבואר בגמ' (ר"ה טז): "חייב אדם להקביל פני רבו ברגל", וכתב הריטב"א (שם ד"ה אמר ר' יצחק) שאם רבו בעירו חייב להקביל פניו בכל יום, ואם הוא מחוץ לעיר במקום קרוב חייב לבקרו פעם בשבוע או פעם בחודש, ואם הוא במקום רחוק יש לו לראותו פעם אחת ברגל. וכן פסק הבאור הלכה (סי' שא סע' ד).

ומצינו בגמ' (יומא עז): ובשו"ע (סי' תקנד סע' יב, וכן בס' תריג סע' ה) שדין הקבלת פני רבו שווה לדין הקבלת פני אביו, וכן כתב המשנ"ב (סי' שא סק"י).

ולפי האמור **לכאורה היה נראה שכשם שאם רבו המובהק נמצא עימו באותה עיר חובה להקבילו מדי יום, כך יש חובה להקביל פני הוריו כשהם בעירו כל יום. אך מאחר ולא מצינו כן להדיא לעניין הקבלת פני אביו, נראה שאין דינו שווה להקבלת פני רבו מדי יום, ואין חובה לבקר את ההורים בזמן מסוים, אלא הכל לפי העניין והצורך.**

ומצינו בשו"ע (אבה"ע סי' עד סע' ט) שאשה הולכת לבית אביה פעם אחת בחודש ובכל רגל. אך אין להוכיח משם, משום דהתם אינו מדין כיבוד, אלא כמו שאשה הולכת לחברותיה, כן בעלה צריך לתת לה ללכת להוריה.

כיבוד הורים במקום ביטול תורה

שאלה: אדם שאביו מבקש ממנו לעזור לו באיזה דבר בזמן שהוא לומד, האם הבן צריך לשמוע בקול אביו או שילמד.

תשובה: אם הוריו נמצאים בעיר אחרת ומבקשים ממנו להפסיק מלימודו ולבוא לעזור להם, אם ההפסקה תפריע לתורתו ותגרום לו ביטול תורה, אינו חייב לבקדם. אך אם הוא באותה עיר של הוריו, עליו להפסיק מלימודו כדי לעזור להם.

מקור: כאמור, הגמ' הוכיחה מיעקב אבינו ש"גדול תלמוד תורה יותר מכיבוד אב ואם". וכך נפסק להלכה בשו"ע (יו"ד רמ סי"ג).

וכתב הפרי חדש [הובא בפתחי תשובה (יו"ד שם סק"ח)] שדווקא אם צריך לצאת מחוץ לעיר בשביל לכבדו אינו מחוייב לבטל תורה בשביל זה, אך אם האבא בעירו צריך להפסיק מלימודו כדי לכבדו, וכשם שמבטלים תורה עבור כל מצוה עוברת [והוכיח כן מהסוג' בקידושין לא:].

אולם בספר מגילת ספר (על הסמ"ג מצות עשה יב) כתב שאף אם אביו בעירו, אם יכול לדחות הכיבוד לאחר שיסיים ללמוד [וכגון שאין הדבר נצרך ממש כעת], עליו לדחות הכיבוד ולהמשיך בלימודו משום דחשיב מצוה שאינה עוברת. אולם לדעת הפר"ח אף אם יכול לכבד את אביו לאחר זמן, עליו לעצור מלימודו ולכבדו, שכיין שאביו רוצה שיכבדנו עכשיו חשיב מצוה עוברת.

ומבואר מדברי המקנה שדין 'מורא אב ואם' מחייב לשמוע בקול ההורים אף בדברים שאין להם שום הנאה מהם, ובתנאי שאין הבן מפסיד [ועי' חזו"א (יו"ד סי' קמט סק"ח)].

ולפי"ז נמצא שמה שהוכחנו מהשו"ע שצריך לשמוע בקול אביו אף בדברים שאין האב נהנה מגוף הדבר [וכמשנ"ת לעיל לעניין האב שאוסר על בנו לדבר עם פלוני, וכן האב שאוסר על בנו ליסע ללמוד אצל רב, שלולא שזה היה נגד התורה, היה צריך הבן לשמוע בקול האב], אינו ראייה, ובאמת אין מצוות כיבוד בדברים שאין האב נהנה מגופם, אך אכתי איכא בהם מצוות מורא.

ומעתה יש לדון האם יהא מותר לעשות דברים שאביו ציווהו שלא לעשותם [אך אין האב נהנה מהם ישירות] שלא בפני האב, ובאופן שידוע שלא יודע לאביו שהוא עשה כן. האם אף באופן זה מצווה הבן לשמוע בקול אביו או לא. **ונראה שיש להקל בזה מפני שלהלכה דין מורא הוא רק בפניו.**

ובאמת מצינו שנחלקו האחרונים האם האיסור לסתור את דברי אביו [מדין מורא] הוא דוקא בפניו או אף שלא בפניו. דעת הש"ך (סימן רמ סק"ב) והדרישה (סימן רמב סק"כ) שהאיסור הוא אף שלא בפניו. אולם דעת הט"ז (שם סק"ג) דהאיסור הוא דווקא בפניו, וכבר מצינו במאירי (קידושין לא:): כדעת הט"ז.

ולהלכה פסקו החיי אדם (כלל סז סע' ח) והערוך השולחן (שם סע' יב) והחזו"א (יו"ד סי' קמט ס"ק א) **כהט"ז, דכל האיסור לסתור דברי אביו הוא דוקא בפניו, אך שלא בפניו מותר, ובפשוטו נראה שאין הבדל בין דברי תורה למילי דעלמא.**

ובמקרה שהבן יסבול אם ישמע בקול הוריו, אינו צריך לשמוע בקולם, אף אם הם ידעו מזה, ואף בפניהם. והוא משום צירוף ב' הטעמים שכתב המהרי"ק [הטעם הג', שא"צ לשמוע בדבר שאין האב נהנה ממנו, והטעם הא' דהוי ככיבוד משל אב שאינו מחוייב בו, וכמש"כ המקנה בביאור פסק המהרי"ק]. **ומכל מקום ישתדל מאד לעשות שלא בפני הוריו, ושלא ידעו מכך.**

ולכן אב האוסר על בנו לעשן סיגריות, והבן רגיל מאוד בעישון באופן שסובל מאוד וקשה לו ללמוד ולתפקד בלא העישון [ואין אנו נכנסים כאן לעצם דין עישון סיגריות בזמננו, שהדברים ידועים בזה], מותר לו לעשן, אך יש לעשות זאת שלא בפני אביו ולהשתדל כמה שיותר שאביו לא ידע מכך. **ולמעשה יש לעשות שאלת חכם בכל מקרה ומקרה לגופו.**

כיבוד הורים במקום שלום בית

שאלה: אב שמזמין את בנו אליו לסעודות שבת ואשתו אינה חפצה בכך ונוצר בעיות בשלום בית. האם הבן מחוייב ללכת משום כיבוד הורים.

תשובה: אם אין שום אפשרות לכבד הורים מבלי לפגוע בשלום בית, אין צריך לשמוע בקול ההורים, ויש לעשות שאלת חכם.

מקור: ע"פ הנ"ל כיון שהדבר גורם לבעיות בשלום בית, הרי זה ככיבוד משל בן, ואין הבן מחוייב בכך. ובמקרים רבים קיים אף הטעם הג' של המהרי"ק [שאין ההורים נהנים מגוף הביקור]. ועי' שו"ת אמרי יושר (ח"ב סי' קסה).